

MARILE RELIGII ALE ANTICHITATII LA DACO – GETI

Asupra religiei daco-getilor, informatiile cele mai ample le-a lasat Herodot. Primul citat:

“Iata in ce fel se socot ei nemuritorii: credinta lor este ca ei nu mor, ci ca cel care pierе se duce la Zamolxis-divinitatea lor- pe care unii il cred acelaș cu Gebeleisis. Tot in al cincelea an arunca sortii, si intotdeauna pe cel dintre ei pe care cade sortul il trimit ca solie la Zamolxis, incredintandu-I de fiecare data nevoile lor.

Trimiterea solului se face astfel: cativa dintre ei, așezandu-se la rand, tin cu varful in sus trei sulite, iar altii, apucandu-l de maini si de picioare pe cel trimis la Zamolxis, il leagana de cateva ori si apoi, facandu-I vant, il arunca in sus peste varfurile sulitelor. Daca, in cadere, omul moare strapuns, raman incredintati ca zeul le este binevoitor; daca nu moare, atunci il invinuesc pe sol, hulindu-l ca este un om rau; dupa ce arunca vina pe el, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut ii spun solului cat mai este in viata. Cand tuna si fulgera, tracia despre care este vorba trag cu sagetile in sus, spre cer, si isi ameninta zeul, caci ei nu recunosc vreun alt zeu in afara de al lor”.

Dupa descrierea acestui sacrificiu ritual Herodot vorbeste despre Zamolxis:

“Dupa cate am aflat de la elenii care locuiesc in Hellespont si in Pont (in coloniile grecesti de pe litoralul Marii Negre-n.n.), acest Zamolxis fiind om ca toti oamenii, ar fi trait in robie la Samos ca sclav al lui Pythagoras, fiul lui Mnesarhos. Apoi, castigandu-si libertatea, ar fi dobandit avutie multa si, dobandind avere, s-a intors bogat printre ai lui. Cum tracia duceau o viata de saracie crunta , si erau lipsiti de invatatura , Zamolxis acesta, care cunoscuse felul de viata ionian si moravuri mai alese decat cele din Tracia, ca unul ce traise printre eleni si mai ales alaturi de omul cel mai intelept al Elladei, langa Pythagoras, a pus sa I sa cladeasca o sala de primire unde-I gazduia si ii ospata pe cetatenii de frunte; in timpul ospetelor, ii invata ca nici el, nici oaspetii lui si nici urmasii lor in veac nu vor muri, ci se vor muta numai intr-un loc unde, trairid de-a pururea, vor avea parte de toate bunatatile. In tot timpul cat isi ospata oaspetii si le cuvanta astfel, pusase sa I se faca o locuinta sub pamant. Cand locuinta ii fu gata, se facu nevazut din mijlocul tracilor, coborand in adancul incaperilor subpamantene, unde statu ascuns vreme de trei ani. Tracia fura cuprinsi de parere de rau dupa el si-l jelira ca pe un mort. In al patrulea an se ivi inșa iarasi in fata tracilor si asa ii facu Zamolxis sa creada in spusele lui”.

Descoperirile arheologice si studiile recente au adus textului lui Herodot completari si rectificari.

Ca Zamolxis ar fi fost la origine intemeietorul unui cult initiatic si misteric, un personaj istoric real, un taumaturg si un reformator care ulterior a fost divinizat, este o ipoteza acceptabila. Diodor din Sicilia il situeaza alaturi de ceilalti doi mari intemeietori de religii ai omenirii, Zarathustra si Moise. Ca ar fi fost un sclav al lui Pitagora- este insa o legenda naiva, repetata si de strabon si respinsa chiar de Herodot, care era convins ca "acest Zamolxis a trait cu multa vreme inaintea lui Pythagoras". Iar V. Parvan, respingand aceasta legenda, considera total gresita ideea grecilor ca daco-getii ar fi fost adeptii teoriei pitagoreice a metempsihozei.

Dar o asemenea legenda s-a putut naste tocmai pentru ca anticii greci credeau ca au sesizat asemanarea dintre Pitagora si Zamolxis, atat in ce priveste doctrina, cat si practicile cultului. Daco-getii credeau intr-o existenta fericita dupa moarte; nu, propriu-zis in "nemurirea sufletului", caci nimic nu ne indreptateste sa presupunem ca ar fi cunoscut ideea de "suflet" in sens spiritual. "Nu poate fi vorba de o conceptie superioara de prelungire ori transformare a vietii, in forma spirituala, ca suflet absolut imaterial, ci numai de o traire fara de sfarsit, deplin constienta si identica celei pamantesti; cu deosebirea ca se adaugau fericirile unei indestulari desavarsite, cu toate bunatatile"(I.I. Russu).

Privita sub raportul practicilor de cult, religia daco-getilor era o religie initiatica si misterica. Pentru aceasta religie, caracteristic era actul initiatic al retragerii temporare in ceea ce semnifica "cealalta lume", si anume, intr-o locuinta subterana sau grota. De asemenea, semnificative pentru conceptia religioasa si practicile cultice daco-getice- si din nou confirmate de Herodot- erau si banchetele rituale ale asociatiilor religioase secrete pe care le formau initiatii. Aceste practici de cult sunt atestate in lumea tracilor din sudul si din nordul Dunarii.

Asadar, daco-getii credea ca atat cei initiati cat si urmasii lor chiar (cu alte cuvinte oaspeti chemati de Zamolxis la ospatul ritual), "nu vor muri, ci se vor muta numai intr-un loc unde, traind de-a pururea, vor avea parte de toate bunatatile". Aceasta credinta intr-o post-existenta in forme materiale analoage vietii terestre - credinta pe care o intalnim si la egipteni, la persi, la celti sau la germani- dovedeste nivelul superior al gandirii religioase a daco-getilor.

Religia lor era politeista,- la fel ca religia tuturor popoarelor indo-europene. Era adorat in Dacia si un zeu al razboiului (echivalent lui Ares sau Marte), caruia- dupa marturia lui Iordanes- getii ii jertfeau prizonierii prinsi in razboi, "socotind ca zeul razboaielor trebuie impacat prin varsare de sange omenesc". De asemenea, acestui zeu I se jertfeau primele prazi de razboi: "lui I se atarnau pe trunchiurile arborilor prazile de razboi cele dintai"(armele si echipamentul adversarilor ucisi-n.n.).

Ca divinitati feminine, se pare ca daco-getii aveau o zeita a focului vetrei, a focului sacru, -deci investita cu atribute asemanatoare celor ale Vestei la romani. Mai certa pare existenta la daci a unei zeite Bendis (mentionata si de Herodot si de Strabon), zeita Lunii, a padurilor si a farmecelor, a vrajilor, corespunzand deci Artemidei grecilor si Dianei romanilor; imaginea ei (presupusa), apare in mai multe reprezentari plastice descoperite pana in prezent. In Lexiconul grec dintr-o epoca tarzie mentioneaza printre zeite si pe sotia lui Zamolxis, cu nume identic celui al sotului ei.

O singura data numit de autorii antici (si anume de Herodot) apare Gebeleizis, zeul furtunii si al fulgerului. Probabil ca la inceput Gebeleizis fusese un zeu al cerului. Din cultul lui era legat si ritul tragerii cu arcul in nori in timpul furtunii- dar nu pentru a-l ameninta pe Gebeleizis, ci desigur pentru a speria puterile demonice.- Pana la urma, printr-un proces de sincretism religios, Gebeleizis a ajuns sa fie confundat (la o data imprecizabila) cu Zamolxis, contopindu-li-se atributele.

Zamolxis inasa, divinitatea chthoniana, a ramas- cel putin, incepand din secolul lui Herodot- divinitatea suprema a daco-getilor. Dupa unii autori, "Gebeleizis ii disputa domnia asupra imparatiei umbrelor. In virtutea anumitelor schimbari survenite in religi lor, o parte dintre geto-daci incepusera sa creada ca la Gebeleizis si nu la Zamolxis merg cei care parasesc lumea pamanteasca"(H. Daicoviciu). Alti autori admit ca " cele doua divinitati, initial distincte sa se fi contopit; dar nimic nu ne indreptateste (...) sa-l transformam pe Zamolxis, zeu suprem, intr-o dicinitate urano-solara"(I. H. Crisan). Pentru M. Eliade, "Gebeleizis reprezinta vechiul zeu celestial al geto-dacilor, patronul clasei aristocrate si militare, <<tarabostes>> (...) si Zamolxis, zeul Misteriilor, maestrul initierii, cel care confera imortalitatea".

Concluzia cea mai plauzibila este bazata pe insasi etimologia (in general acceptata) numelui divinitatii: in limba traca cuvantul *zamol* inseamna "pamant". Zamolxis era izvorul vietii, zeul vegetatiei, al rainvierii naturii, atributele lor erau legate de cresterea animalelor si de rodul ogoarelor. Ca zeu al roadelor pamantului, domnia lui se extindea si asupra imparetiei mortilor, ramanand totodata initiatorul si divinitatea care patrona cultul initiatic. "Din notiunea de *pamant* datator de viata si belsug a fost plamadita figura unei zeite cu trasaturi si facultati umana".

La aceste elemente ale religiei daco-getilor se mai adauga si stravechi componente naturiste, atestate iconografic din ce in ce mai frecvent in noile descoperiri arheologice. Apar figurate pe diverse piese de tezaue imagini- asociate cu simboluri sacre- de serpi, cerbi, tapi de munte, un grifon in lupta cu un zmeu, cu un cerb, cu o pasare de prada, s.a.m.d.- "imagini imprumutate poate, la origine, din iconografia si mitologia iraniana".- Pornita de la un asemenea stadiu primitiv naturist, religia deco getilor a ajuns in scurt timp " la un nivel de spiritualizare mai inalt decat decat toate celelalte religii inrudite ale popoarelor invecinate, si cu trasaturi de o accentuata etica" (R. Florescu).